

Młodzi Polacy a poczucie wpływu na sprawy publiczne i zaangażowanie w protesty

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2020/21

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Poczucie podmiotowości obywateli i ich udział w życiu publicznym są jednymi z kluczowych aspektów społeczeństwa obywatelskiego i demokracji. Co pewien czas pytamy Polaków o to, czy mają poczucie wpływu na sprawy kraju i miejscowości, w której mieszkają. Regularnie poruszamy również kwestię udziału w protestach. W niniejszym opracowaniu porównaliśmy, jak na tle ogółu badanych wypadają pod tym względem młodzi dorośli – mający od 18 do 24 lat.

POCZUCIE WPŁYWU NA SPRAWY KRAJU

W pierwszej kolejności porównaliśmy deklaracje o wpływie obywateli na kwestie publiczne. Analizując dane zebrane od 1992 roku można dostrzec, że przez wszystkie lata młodzi respondenci częściej niż ogół badanych obywateli mieli poczucie wpływu na sprawy kraju¹. Poczucie podmiotowości w sferze publicznej osób poniżej 25 roku życia cechuje również większa dynamika zmian niż w przypadku ogółu dorosłych. Zarówno wśród młodych, jak i wśród ogółu badanych obserwujemy trend wzrostowy w tym zakresie – wyniki z ostatnich lat wskazują, że poczucie wpływu obywateli na sprawy kraju jest częstsze niż było w latach 90. czy na początku XXI wieku.

Największy w historii naszych badań odsetek młodych respondentów mających poczucie wpływu na sprawy kraju zarejestrowaliśmy w lutym 2020 roku, co może być związane z licznym udziałem Polaków, zwłaszcza młodych, w protestach. Ponadto wysokie odsetki młodych osób mających poczucie wpływu na wydarzenia krajowe zarejestrowano w badaniach przeprowadzonych: we wrześniu 2010 roku, w styczniu 2016 roku i na początku roku 2018. W tych pomiarach mniej więcej połowa ankietowanych poniżej 25 roku życia deklarowała, że ludzie tacy jak oni mają wpływ na sprawy kraju. Największe różnice pod tym względem między respondentami w wieku 18–24 lata a ogółem badanych obserwowaliśmy w roku 2010 (15 punktów procentowych) i 2020 (14 punktów).

¹ Prezentowany komunikat powstał na podstawie wyników badań „Aktualne problemy i wydarzenia” przeprowadzanych na reprezentatywnych próbach losowych pełnoletnich mieszkańców Polski w latach 1992–2021. Od maja 2020 roku badania realizowane są w ramach procedury mixed-mode, wykorzystującej wywiady bezpośrednie, telefoniczne i internetowe (CAPI, CATI i CAWI).

RYS. 1. Czy, Pana(i) zdaniem, ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na sprawy kraju?

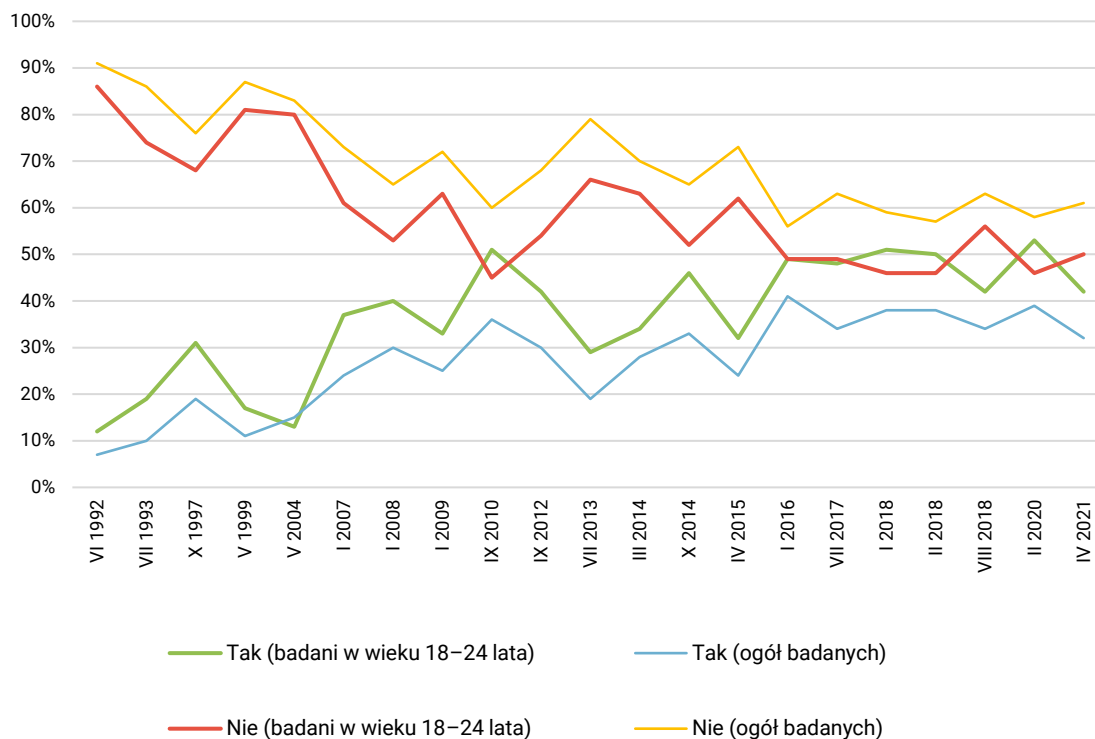

TABELA 1

Czy, Pana(i) zdaniem, ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na sprawy kraju?

	VI '92	VII '93	X '97	V '99	V '04	I '07	I '08	I '09	IX '10	IX '12	VII '13	III '14	X '14	IV '15	I '16	VII '17	I '18	II '18	VIII '18	II '20	IV '21
w procentach																					
Badani w wieku 18–24 lata																					
Tak	12	19	31	17	13	37	40	33	51	42	29	34	46	32	49	48	51	50	42	53	42
Nie	86	74	68	81	80	61	53	63	45	54	66	63	52	62	49	49	46	46	56	46	50
Ogół badanych																					
Tak	7	10	19	11	15	24	30	25	36	30	19	28	33	24	41	34	38	38	34	39	32
Nie	91	86	76	87	83	73	65	72	60	68	79	70	65	73	56	63	59	57	63	58	61

W bieżącym roku, w stosunku do roku 2020, zauważamy spadek odsetka badanych – zarówno wśród ogółu (o 7 punktów), jak i najmłodszych respondentów (o 11 punktów) – deklarujących poczucie podmiotowości obywatelskiej, co może być w jakimś stopniu spowodowane sytuacją epidemiologiczną i licznymi obostrzeniami. Ponadto rozpoczęte na jesieni 2020 roku protesty związane z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego w sprawie dopuszczalności przerywania ciąży, jak też późniejszy brak reakcji władz na sprzeciw obywateli wychodzących na ulice – którymi w znacznej mierze byli młodzi ludzie – pozwala przypuszczać, że obywatele w grupie wiekowej 18–24 lata mogli odczuć brak

przełożenia swoich działań na sferę publiczną. Nie bez znaczenia w tym kontekście pozostaje również to, że w ostatnim czasie znacznie wzrosła skala identyfikacji lewicowych, zwłaszcza wśród najmłodszych badanych².

POCZUCIE WPŁYWU NA SPRAWY LOKALNE

Działania obywateli mają większe, bardziej wymierne przełożenie na sferę lokalną niż krajową, nie dziwi więc fakt częstszych deklaracji poczucia wpływu respondentów na sprawy swojego miejsca zamieszkania. Zebrane dane wskazują również na to, że młodzi ludzie przeważnie zauważalnie częściej niż ogół społeczeństwa są przeświadczeni o swym wpływie w wymiarze lokalnym.

Od początku lat 90. obserwowaliśmy wzrost poczucia podmiotowości obywateli w wymiarze lokalnym, jednak dopiero od roku 2010 wyrażane było ono przez mniej więcej połowę Polaków. Również wśród dorosłych w wieku 18–24 lata przeświadczenie o wpływie w wymiarze lokalnym do roku 2009 nigdy – poza jednym pomiarem z 2007 roku – nie przekroczyło 50%. Sytuacja zmieniła się rok później, gdy niemal dwie trzecie z nich zadeklarowało wpływ na sprawy swojego miasta bądź gminy (63% we wrześniu 2010 roku). Od tego momentu, pomimo drobnych wahań zarejestrowanych w kolejnych latach, konsekwentnie więcej niż połowa młodych dorosłych była przekonana o wpływie na sprawy swojej miejscowości. Poczucie podmiotowości w sprawach lokalnych było najczęstsze w 2018 roku – roku wyborów samorządowych. Deklarowało je wówczas około trzech czwartych ankietowanych w wieku od 18 do 24 lat. Na ten okres przypadają również rekordowe różnice między młodymi dorosłymi a ogółem społeczeństwa. Wcześniej relatywnie wysoki wynik i jednocześnie dużą różnicę w poczuciu wpływu na sprawy lokalne między młodymi a ogółem dorosłych (wynoszącą 16 punktów procentowych) rejestrowaliśmy w październiku 2014 roku, czyli przed listopadowymi wyborami samorządowymi.

Podobnie jak w przypadku poczucia podmiotowości obywatelskiej w sprawach ogólnokrajowych, tak i w przypadku sprawczości w wymiarze lokalnym ostatni pomiar z kwietnia 2021 roku przynosi pewne pogorszenie w tej kwestii, obserwowane zarówno wśród młodych respondentów, jak i wśród ogółu badanych – co być może w jakimś stopniu powiązane jest z epidemią koronawirusa i wprowadzonymi wraz z nią obostrzeniami dotyczącymi życia codziennego. Odsetek osób w wieku 18–24 lata mających poczucie wpływu na sprawy lokalne zmniejszył się w okresie od lutego 2020 roku do kwietnia 2021 roku z 69% do 58%, czyli mniej więcej do poziomu rejestrowanego wcześniej, w latach 2015–2016.

² Zob. komunikat CBOS „Zainteresowanie polityką i poglądy polityczne młodych Polaków na tle ogółu badanych”, luty 2021 (oprac. J. Scovil).

RYS. 2. Czy, Pana(i) zdaniem, ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na sprawy swojego miasta, gminy?

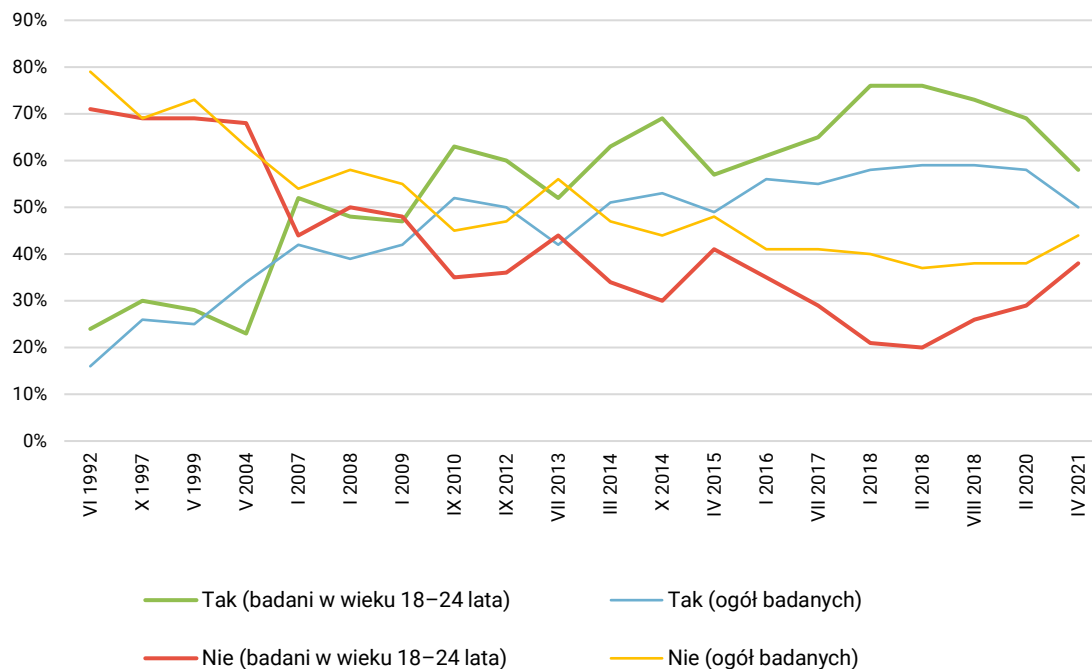

TABELA 2

Czy, Pana(i) zdaniem, ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na sprawy swojego miasta, gminy?

	VI '92	X '97	V '99	V '04	I '07	I '08	I '09	IX '10	IX '12	VII '13	III '14	X '14	IV '15	I '16	VII '17	I '18	II '18	VIII '18	II '20	IV '21
w procentach																				
Badani w wieku 18–24 lata																				
Tak	24	30	28	23	52	48	47	63	60	52	63	69	57	61	65	76	76	73	69	58
Nie	71	69	69	68	44	50	48	35	36	44	34	30	41	35	29	21	20	26	29	38
Ogół badanych																				
Tak	16	26	25	34	42	39	42	52	50	42	51	53	49	56	55	58	59	59	58	50
Nie	79	69	73	63	54	58	55	45	47	56	47	44	48	41	41	40	37	38	38	44

ZAANGAŻOWANIE W PROTESTY

Porównanie danych zbieranych od 1993 roku pokazuje fluktuację deklaracji uczestnictwa w protestach zarówno wśród młodych respondentów, jak i wśród ogółu społeczeństwa. Pewien systematyczny wzrost zaangażowania w tym względzie obserwujemy dopiero od roku 2014. Uwzględniając wszystkie pomiary poczynszy od roku 1993 można powiedzieć, że młodzi respondenci nieco częściej angażowali się w protesty niż reszta społeczeństwa. Relatywnie najmniej osób w wieku 18–24 lata deklarujących udział w strajku lub demonstracji notowaliśmy w pierwszej połowie lat 90., a także w roku 1999, 2003, 2006 i 2013. Z kolei na tle ogółu badanych najbardziej wyróżniali się oni aktywnością w tym względzie w roku 2004, 2005, 2007, a także – szczególnie – w 2020, kiedy angażowali się w protesty niemal trzykrotnie częściej niż ogół dorosłych (23,8% wobec 8,3%).

CBOS

RYS. 3. Czy w minionym roku uczestniczył(a) Pan(i) w strajku lub demonstracji?

ODPOWIEDZI TWIERDZĄCE

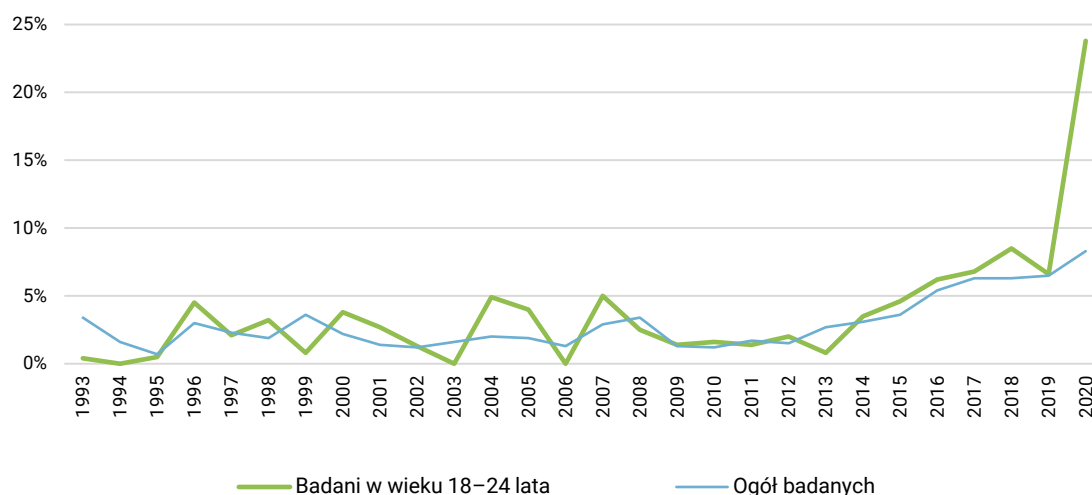

TABELA 3

Czy w minionym roku uczestniczył(a) Pan(i) w strajku lub demonstracji?

Odsetki odpowiedzi twierdzących

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Badani w wieku 18–24 lata	0,4	0,0	0,5	4,5	2,1	3,2	0,8	3,8	2,7	1,3	0,0	4,9	4,0	0,0
Ogół badanych	3,4	1,6	0,7	3,0	2,3	1,9	3,6	2,2	1,4	1,2	1,6	2,0	1,9	1,3

Odsetki odpowiedzi twierdzących

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Badani w wieku 18–24 lata	5,0	2,5	1,4	1,6	1,4	2,0	0,8	3,5	4,6	6,2	6,8	8,5	6,6	23,8
Ogół badanych	2,9	3,4	1,3	1,2	1,7	1,5	2,7	3,1	3,6	5,4	6,3	6,3	6,5	8,3

Młody wiek sprzyja poczuciu podmiotowości obywatelskiej. Dotyczy to zarówno odczuwanego wpływu na wydarzenia krajowe, jak i lokalne, które na przestrzeni lat we wszystkich pomiarach częściej deklarowali badani mający od 18 do 24 lat niż ogół Polaków. Nie oznacza to jednak, że młodzi ludzie zawsze wyróżniali się również aktywnością obywatelską mierzoną udziałem w strajkach i demonstracjach, choć można zauważyć, że – jeśli uwzględnić wszystkie pomiary poczynając od początku lat 90. – mieli w tym względzie pewną przewagę. Bez wątpienia rekordowy wzrost zaangażowania młodych w protesty, deklarowany przez około jedną czwartą osób w tym wieku, nastąpił w 2020 roku, co miało związek z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego w sprawie dopuszczalności przerywania ciąży w niektórych sytuacjach. Warto przywołać ubiegłoroczny komunikat CBOS³, z którego wynika, że o swoim udziale w protestach, które miały miejsce po wyroku Trybunału Konstytucyjnego, mówiło aż 28% badanych w wieku 18–24 lata.

Opracował

Piotr Chys

³ Zob. komunikat CBOS „O dopuszczalności przerywania ciąży i protestach po wyroku Trybunału Konstytucyjnego”, grudzień 2020 (oprac. B. Roguska, M. Feliksiak).